

חכמתו צדקותיו ומעשיו מתלוין אליו לחיי העולם הבא, ואנחנו הם אלו שחסרנו כי האותיות הקדושות פורחות באויר, אבל הגוילים הם אלו שנשרפים.

דיברו כמה אנשים היו בהלוייה, אינני יודע, אבל זו בודאי היתה הלוייה הכי גדולה מבחינת התורה ומעשים טובים שליווהו, וכדברי המשנה במסכת אבות אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים, הם אלו המלוים את האדם, והם אלו הממשיכים ללוות אותו גם אחרי הקבורה, הם מלווים אותו לנצח.

ומבחינה זו בודאי שזו היתה ההלוייה הגדולה ביותר, כי הרי הוא היה אחד בדורות האחרונים בלימוד כל התורה כולה ממש כל כ"ד ספרים, בבלי וירושלמי מסכתות קטנות ותוספתות כל מדרשי חז"ל, רמב"ם שו"ע ומשנ"ב ועוד. והיה מסיים מידי שנה לחזור על כל התורה הזאת, חיבר עשרות ספרים עמוקים בעיון ורחבים בהיקפם, ממש עד השנים האחרונות כמעט.

הוא היה אחד בדורותיו בהשבת תשובות על כל חלקי התורה, עשרות אלפי תשובות הוא השיב לקטן כגדול במשך שנים רבות, ספרים שלימים נערכו מתשובותיו, ובני המשפחה שנרתמו להוציא לאור את תשובותיו בצורה מסודרת, הוציאו כבר חמשה ספרים עבי כרס [השכמת הבוקר, ציצית, תפילין, מזוזה, בראשית נח לך], כשבמתכונת זו אם יזכו להשלימה צפוי להיות קרוב לחמישים ספרים בכל התורה כולה.

מסופר כי נערכה בישיבת פוניבז' ישיבת רבנים בראשות הרב מפוניבז' כדי להחליט על קבלת התלמידים לשנה הבאה, והוחלט בסופה כי בכל אופן שהוא לא יתקבלו תלמידים נוספים מעבר למה שסוכם, והנה כעבור שבוע הרב מפוניבז' הוסיף תלמיד לרשימה, לפליאת רבני הישיבה השיב, מה אעשה, שהתורה ביקשה ממני להכניס אותו. ולתמיחתם איך התורה ביקשה ממני, אמר ר' חיים ביקש, ור' חיים זה רק התורה. ולפי החשבון בפטירת הרב מפוניבז' היה ר' חיים בן 39 בלבד.

כמה מעשים טובים של חסד בלי שום חשבון, שעשה עם רבבות רבבות של אנשים, בעניית התשובות, בקבלת האנשים לעצה לברכה וכו', דודי הרב טובי יעקבזון שאל אותו פעם למה לא יסגור את הדלת, כדי שיוכל ללמוד ללא הפרעה ולחבר עוד ועוד ספרים מועילים, והוא ענה לו בזה הלשון, אדם אינו יודע מה תפקידו בעולם, ואולי תפקידי להתייחס ולענות לבני אדם, [וכמדו' שלפי דרכו עשה זאת, בגלל דברי הגמ' (קדושין לא.) ושנתם לבניך שאם ישאלך אדם אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד. ובתוס' שם

בפרשת השבוע אנו קוראים על מיתתם של נדב ואביהוא בני אהרן, ונאמר ואחייכם כל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ד', ופירש"י: מכאן אנו למדין שצרתן של תלמידי חכמים מוטלת על הכל להתאבל בה. ואם בדברי רש"י אפשר להבין שהכוונה שעם ישראל צריך להשתתף ולבכות על צערן של אהרן ובניו הנותרים. מ"מ בבעל הטורים כתב לפרש הטעם עפ"ד הגמ' (שבת קה:) לפי שתלמיד חכם שמת הכל נעשים קרוביו.

ומה הפירוש הכל נעשין קרוביו, וכי המיתה מקרבת אותנו אל החכם?, ונראה הביאור בזה שדין אבילות קרובים הוא משום קירבתם זה לזה, וקירבת האדם זה לזה הוא לפי מידת הקשר והחיבור שיש בין בני האדם, ולכך אמר שלמה המלך טוב שכן קרוב מאח רחוק, וההשפעה שיש לחכם על הציבור היא ההשפעה הקרובה ביותר שיש, הן השפעת תורתו הגדולה בחייו, [נראה בבעה"ט עה"פ ונפשו קשורה בנפשו, קשורה בגימט' תורה שזהו הקשר האמיתי], וביותר בשעת מיתתו לפי שמיתת החכם מכפרת על בני האדם, ותועלת זו מקריבה ומחברת אותנו אל החכם ליעשות קרוביו, וממילא מחייב אותנו להתאבל על מיתתו.

ולפי זה יתבאר דברי חז"ל בגמ' (כתובות קג:) ההוא יומא דאשכבתיה דרבי, נפקא בת קלא ואמרה כל דהוה באשכבתיה דרבי מזומן הוא לחיי עולם הבא, [ובתוס' בלא דין ובלא יסורים], ומה הרעיון בזה וכי מחלקים איזה פרס למי שהשתתף בהלוייתו של רבי, ובירושלמי (כתובות יב, ג. כלאים ט, ג) הלשון הוא שיצאה בת קול ואמרה כל מי שלא נתעצל בהספידו של רבי, יהא מבושר לחיי העוה"ב.

ולדברינו הנ"ל הדברים מבוארים היטב, מאחר שמיתת החכם מכפרת ונעשינו כקרוביו, הרי זה מחייב אותנו להתאבל ולבכות עליו כקרובים, ממילא אם אכן איננו מתעצלים בהספדו, אות הוא שאנו מאמינים בדבר שאנו קרוביו אנו מאמינים בכך שמיתתו היא כפרה עלינו, אז באמת מיתתו מכפרת עלינו ומצילה אותנו מן הדין ומן היסורים הבאים לכפרה. אבל אם חלילה נתעצל בהספדו של החכם אות הוא שאיננו מאמינים בכפרתו, ומי שאינו מאמין בכפרת החכם אין החכם מכפר עליו, בדומה למה שמצינו (ירושלמי יומא) שמי שאינו מאמין בכפרת יום הכיפורים, אין יוה"כ מכפר עליו, ולכך יהא עליו צורך בדין ויסורין שבביל כפרתו.

*

מטרת ההספד היא הבכי והצער על החסרון שנחסרנו, ועל כן ככל שנתבונן בדרכיו ונבין יותר את אשר חסרנו הרי נמלא בזה את מטרת ההספד, כי החכם עצמו לא נחסר כלום, כל

מבואר שהוא חיוב]. הוא ויתר על עצמו על החיים הרחוקים שלו על הדבר שהכי עניין אותו, בשביל לענות לעוד בחור ולעוד ילד ולעוד אדם, זה למעלה מהשגתינו. אלו הם הדבר שליווה ומלוים אותו לחיי העולם הבא.

*

חז"ל אומרים (כתובות קג:): מת בערב שבת סימן יפה לו, מת מתוך השחוק סימן יפה לו, מת ביוה"כ סימן יפה לו, היו פניו צהובות סימן יפה לו, וכולם נתקיימו בו ברבינו, מת בערב שבת שהיה לשושן פורים שהוא יום שמחה, ומוצאי הפורים ככפורים, והיו פניו צהובות כמלאך אלקים, ונסתלק במיתת נשיקה.

הראשונים והפוסקים הביאו שלמעשה לפי חשבון הימים, משה רבינו מת בערב שבת, וקבורתו היתה בגיא שקברו הקב"ה, והיא היתה בשבת במנחה, ובין מיתה לקבורה היה מוטל בכנפי שכינה ע"ד מה שאחז"ל בגמ' (סוטה יג:), ובמנחה בשבת שאז הוא עת רצון אסתלק מעלמא בהאי זימנא, ועל כן מצדיקין הדין באותה שעה דאסתלק מעלמא.

כתוב בספר תולדות יעקב יוסף בשם הבעש"ט, שנתקשה במאמר זה שהמת בע"ש סימן יפה לו, ומה תקנה משמיענו בזה להנצל מחיבוט הקבר, והרי אין ביד האדם לעשות שימות בערב שבת, וביאר שהוא מוסר גדול, והכוונה מי שמת בערב שבת, היינו מי שממית מעצמו כל עסקי העולם הזה כאילו מת, כדי לעשות הכנה לעתיד לבא ליום שכולו שבת, בזה ינצל מחיבוט הקבר, ועל דרך שאמר בגמ' (ע"ז ג.) מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת. וכמו שאחז"ל זאת התורה אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו בעוה"ז, היינו שממית מעצמו כל עניני העולם הזה.

וזה מה שראינו במו עינינו אצל רבינו הגדול שהיה ממית כל עניני תאוות העוה"ז הן תאוות האכילה ותאוות הכבוד ותאוות הממון, וכל עניני העוה"ז הרחיק מעצמו אפילו התענינות מכל מה שהעוה"ז מציע, בלתי לד' לבדו, על כן היו דברי תורה מתקיימין בלבו.

את לימוד התורה וקיום כל המצוות הוא לא עשה באופן של מלומדה, בגלל שאחרים עושים וכמו שכולם עושים, הוא עשה זאת בגלל שהקב"ה אומר לעשות זאת, ויעש ר' חיים כאשר ציווה ד', ועל כן הוא למד מילדותו ללא הפסקה, הוא היה בודק בעצמו בכל דבר ודבר מה הקב"ה אומר בדיוק, והיה עושה זאת בלי להתחכם כי הוא זה, ונביא בס"ד כמה דוגמאות המעידות על הכלל, חלקם ראיתי בעצמי וחלקם שמעתי.

הנה אביו היה מתגורר ברחוב רש"ב 10 בסמיכות לבית משפחת בתו הרבנית ברזם שתחי', ובנו לו בביתו מקוה,

שנים ארוכות היה ר' חיים מגיע מידי יום שישי לטבול במקוה זה לכבוד שבת קודש, הבחנתי כשהוא נכנס לבית אחותו היה מניח את כף ידו על המזוזה ומורידה, הוא לא נישק את המזוזה, כשראיתי זאת מס' פעמים, שאלתי את מלוהו הרב ישעי' אפשטיין לפשר הדבר, הוא השיב לי ששאלו על כך, וענה לו שהמקור ליתן את היד על המזוזה הוא מגמ' (ע"ז יא.) חזא מזוזתא דמנחא אפיתחא אותיב ידיה עלה, לא נכתב שנישק את המזוזה, אלא שהניח את ידו עליה, ולא עושים מה שלא נכתב.

הוא היה נכנס ומתיישב ליד השולחן ולוגם מן התה שהכינה לו אחותו, ועונה לשאלותיה ושאלות הסובבים, שמת לי לב שהוא בודק את חמימות התה, ופעם אף התבטא שחמימות זו מספיקה ויוצאים בה ידי חובה, לתמיהתי הסביר שהוא שותה את התה כדי לקיים דברי הגמ' (שבת מא.) הבלא מפיק הבלא, שהבל בית המרחץ אינו בריא, וצריך להכניס הבל אחר כדי להוציאו.

כשהיה נכנס למקוה שהיה צמוד לחדר אמבטיה, היה באופן קבוע מכבה את האור, חשבתני בעניות דעתי שעושה זאת מחמת צניעות וכדו', פעם אחת הוא חזר ואמר לנו שיש אור באמבטיה ואינו מתכבה, נכנסתי וראיתי שכיבה את האור, ולתמיהתי הראה לי שתנור ספירלה דולק ואת האור הזה הוא רוצה לכבות, אמרתי לו שזה תנור חימום ולא תאורה, ולא נחה דעתו עד שכיבתי את התנור.

לפליאתי הסביר לי בנו שיחי' שהוא מכבה את האור, משום שחושש לדברי הגמ' (פסחים קיב:): שאחד מהדברים שצוה רבי יוסי ברבי יהודה את רבי, הוא: אל תעמוד בפני הנר ערום, וכיון שתכלית הנר להאיר הוא חשש לכל תאורה שהיא שהוא בכלל זה. ואף הוסיף לי, שהוא שאל אותו, אבא, אני הרי טובל במקוה ציבורי ואין באפשרותי לכבות את האור, מה אעשה? ואבי השיב לי בעצה מחוכמת, הוא אמר לי השאר את הכיפה על ראשך עד שתכניס רגלך לתוך המים, אז תסיר את הכיפה ותטבול, ובצאתך מבור הטבילה לפני שתוציא את רגלך מהמים לגמרי חזור והלבש את הכיפה, ובכך לא תהא ערום לפני האור.

אבי שליט"א התייעץ איתו בקשר לעריכת ספר מסויים, מאז מידי שבוע שבועיים כשהיה מגיע אליו ועורך לפניו את שאלותיו, היה נשאל על ידו מה עם הספר שאתה עורך תמשיך הלאה, אבי התפלא על גודל החשיבות שהוא מתענין בספר זה, ולפליאתו השיב לו שהוא מקיים את מאמר חז"ל (ירושלמי ר"ה א, ח) מי שהתחיל במצוה **אומרים** לו גמור. כשסיפרתי מעשה זה לפני נכדו של הרב מ"מ גרליץ זצ"ל אמר לי, שגם סבו שהחל בעריכת ספרי תשובותיו של הרשב"א, נשאל על ידו שוב ושוב על המשך עריכתם.

לכל בשרו מרפא, הדבר היה פשוט וברור וממילא כל המבקש עצתה לרפואה, היה נענה ב"תלמד זה או זה או זה, היה מייחד את הלימוד לענין הקשור באיזה שהוא לחולי, אולי משום שאם היה אומר תלמד סתם, מעטים היו המתיישבים ללמוד, הוא ייחד את זה בתלמד ענין הקשור לחולי, ובכך היו מתיישבים אכן ללמוד ונעזרים בכח רפואת חז"ל. או שמא אכן הוא סובר, שיש כח רפואה גדול וממוקד יותר, בלימוד מענינו של החולי.

את עשרות המכתבים שהיה עונה מידי יום, היה עורך לפי סדר כהנים לויים וישראלים, מדין וקדשתו, הלא מכתבים אלו הם דבר שבקדושה. [גם למכתבים שהגיעו מנשים, והיה מפנה לרבנית, היה מציין מכתב מכהנת].

אלו הנהגים מבינינו, מבינים היטב את ההבדל העצום בין לנהוג על פי הוויז מבלי להתחכם, ללנהוג בלא וויז, כמה הוויז מועיל וטוב וכמה כאבי ראש וטרדות חוסך מהם, כך נהג כל חייו, להנהיג ולכוין את כל אורחות חייו ע"פ התורה הק' מבלי להתחכם ימין ושמאל.

*

שמענו כעת מס' סיפורים מאחותו על דקדוק המצוות שלו, מידי בוקר במשך שנים רבות היה מגיע אליהו לאחר ותיקין, היה אוכל תפוח וגבינה [שהיתה עושה לו בעצמה מחלב] לארוחת הבוקר, ואח"כ היה לומד את חובותיו ונת, והולך לכולל [לחיידר כלשונו].

פעם אחת אמר לה שאינו יכול לאכול את הגבינה, לשאלתה מדוע? השיב, כי יצא לו הבוקר משהו מבין השיניים וחושש אולי זה חתיכת עוף מהצהרים של אתמול, על כן הוא ממתין עוד שש שעות לאכילת מאכלי חלב!!

פעם הביא לה את מעילו כדי שתתפור את המתלה שניתק ממנו, היא תפרה, והחזירה לו מתוקן, כעבור יומיים שלשה הוא הביא לה שוב את המעיל לתפירה ואמר לה ששוב ניתק המתלה, היא ראתה שחיבור המתלה לבגד נחתך בסכין, ואז היא תפסה שהיא תפרה את זה בפעם הראשונה בראש חודש, ולכן הוא לא רצה להינות ממלאכה זו שנעשית ע"י נשים בחוה"מ מחמת המנהג שלא יעשו מלאכה, אך לא אמר לה מילה, אלא גזר ונתן לתיקון שוב.

פעם לאחר שיצא ראתה על הריצפה שקית עם חתיכת נייר מקומט בפנים, היא הרימה והניחה באשפה, לאחר רגע חשבה הרי הריצפה היתה נקיה ולא היה אף אחד חוץ ממנו, כנראה שזה נפל ממנו ואולי יש לו צורך בכך, היא הוציאה מהאשפה והניחה על המדף, כעבור זמן מה הוא חזר ושאל אם מצאה איזה שקית, והשיבה לו שמצאה וכמעט שזרקה לאשפה, ולתמיהתה על מה הוא צריך את זה, אמר לו שהיה

הרבנית בת שבע היתה תדיר בבית כדי לעמוד לרשותו בכל מה שהוא צריך, היתה תקופה שמדי יום חמישי היה מגיע לרחבה שלפני הבית חקלאי בשם מר צדוק ומציע את פירותיו השונים ובזול, הרבנית חפצה לקנות ולדאוג לקרובותיה לשכנותיה ולמכריה, אולם מה יעשה ר' חיים אם יהיה צריך אותה, לא יעלה על הדעת שיצטרך לרדת ולחפשה למטה, וגם לא יעלה על הדעת לזעוק מלמעלה לעברה, הלא הלכה פסוקה היא ברמב"ם (דעות ה, ז) שתלמיד חכם לא יהא צועק וצווח, ואפילו לא יגביה קולו ביותר. ובכן נמצאה העצה, סוכם שאם ר' חיים יהא זקוק לה הוא יתקע בחלון הבית בשופר.

מנהג העולם, להושיט את הזרת לכיוון ספר התורה בשעת ההגבה ואמירת וזאת התורה, אולם מנהגו היה להושיט את האצבע לכיוון הספ"ת, וכשנשאל על כך מקורביו השיב שאין מקור בגמ' ובשו"ע להצביע כלל, אלא שהדבר נלקח מדברי הגר"ח פלאגי ושם כתב להראות עם האצבע, ולא נכתב הזרת.

היה שותה כוס תה לאחר הבדלה, לקיים מה שאמרו חז"ל בגמ' (שבת קיט:) חמין במוצ"ש מלוגמא. ובשנים האחרונה היה שותה מעט, ולאחר מכן היה מכניס שתי ידיו לכוס החם, והסביר מנהגו ע"פ מש"כ רש"י בביאור חמין מלוגמא, לשתות ולרחוץ. ע"כ הוא גם רוחץ את שני ידיו במי התה החמים.

מעשה שהגיע לפתחו במי שיצא לדרך ארוכה כשהוא נושא בכיסו מעות פקדון שהיו אצלו בשביל לשומרם בדין שומר חנם, בחצי הדרך תקפוהו ליסטים ושדדו ממנו את כל המעות, והורה הרב כיון שלא התפלל תפילת הדרך כנדרש נחשב לפושע וחייב בתשלומי המעות, הדבר היה נראה בעיני בני אדם כמוזר, ואחיינו רבי משה ברזם הלך אל דודו הגדול ר' חיים, שהצדיק מיד את פסקו של אותו רב לתדהמת השואל, הרי הוא היה מצווה להתפלל על ההצלה מכף כל אויב ואורב בדרך, ומשלא התפלל על זאת פשע.

הגר"י זילברשטיין הנהוג שנים רבות להציע בפניו סיפורים שונים לדרוש בהלכותיהם, נענה תמיד במקורות הלכתיים מבלי הבעת דעה על עצם הסיפור, מקרה אחד היה יוצא דופן, זה היה כשסיפר לו על אדם שהיו בביתו פקדונות ולא סגר דלת ביתו בליל הסדר עקב היותו ליל שימורים, ונגנבו הפקדונות מביתו מה דינו. לשמע שאלה זו, נענה על אתר ר' חיים ואמר לו: ר' יצחק! למה אתה מספר סיפורים שלא היו, הרי הגמ' (פסחים קט:) אומרת ליל שימורים ליל המשומר ובא מן המזיקים.

חז"ל אומרים בגמ' (ערובין נד.) החש בראשו, בגרונו, בצווארו, בעצמותיו, ובכל גופו יעסוק בתורה שנאמר כי

זקוק בעבר לאיזה ישועה בבעיה רפואית והוא התפלל עליה רבות ונענה, וכדי לזכור להודות על כך תמיד, הוא הניח את הנייר והשקית בכיסו, כי הרי אדם ממשמש בכיסו כל שעה, וכעת משמשמש ולא מצא שב לחפשו.

*

אחד מהדברים הייחודיים לו, הוא עשה עסק גדול מסיומי מסכתות, והיה מעודד את השואלים לסיים את המסכת שלומדים, מסופר שהדברים קשורים למשפט ששמע בצעירותו ממרן החזון איש, שאמר לו ש"אם מתחילים מסכת ולא מסיימים אותה זה בזיון למסכת!" ומאז הקפיד על כך, וכאמור עודד אף אחרים, מחזה שיגרתי היה לראות מסיימי מסכת מכל הסוגים והגוונים מכל הגילאים עורכים את הסיומים בביתו, אלפי סיומי מסכתות נערכו בביתו ובזמנו היקר כל כך.

סבו שעל שמו הוא נקרא הרב שמריהו יוסף קרליץ שהיה רב בקוסובה, סיפר על מנהג מעניין בו נהגו בכורי קוסובה למחרת יום הפורים היו מתיישבים בבית המדרש ומתחילים ללמוד מסכת כל שהיא, אותה היו מסיימים בערב פסח בשביל סיום בכורות. אמר על כך סבו רב העיירה חבל שרק בערב פסח הבכורים מתענים. כי כל כך היה נדיר לראות סיומי מסכתות.

ר' חיים היה מסביר מדוע נקרא שמחת תורה בשם זה, והרי אנחנו שמחים בתורה, וכיון שכך היה ראוי ליקרא **שמחה בתורה**. אלא שבאמת התורה בעצמה שמחה על שסיימו אותה, וכך היא שלימה, סיום זה הוא שמחה של התורה בעצמה.

בכולל היה יושב ולומד כל הזמן מבלי להתעסק בדברים אחרים, אולם לעתים קרובות מידי כמה ימים, היה קם בזריזות ניגש לברז המים ושותה כוס מים וחוזר לתלמודו, והיה הדבר לפלא, עד שנתברר שעושה כן לכבוד סיום מסכת שסיים באותו זמן, וכך מידי כמה ימים כשהיה מסיים מסכת היה שותה כוס מים.

מעשה מעניין סופר על ידי הרב זילברשטיין, מנהגו של האדמו"ר מצאנז היה לשלוח בכל יום מתשעת הימים בחור מהישיבה לסיים מסכת באולם חדר האוכל של מלון גלי צאנז, כדי שיוכלו האורחים הזקוקים להבראה לאכול בשר בימים אלו.

אחת המסעדות בנתניה ששמעה על כך החליטה לאמץ גם לעצמה היתר זה, והזמינה בחור משיבת צאנז שיערוך סיום במסעדה, אולם בחור זה שנתבקש הקל לעצמו וערך סיום בכך שלמד את תחילת וסוף המסכת מבלי ללמוד את כולה.

לימים התמלא אותו בחרטה על מה שעשה, ושלח לשאול את הרב זילברשטיין מה תיקונו, הוא שאל את גיסו ר' חיים, ונענה בשאלה לכמה אנשים הוא ערך את הסיום הזה, ומששמע שמדובר בכחמישים איש, הורה לו לסיים חמישים פעם את אותה המסכת!

*

בעשרים שנים האחרונות כונה רבינו בפי כל בשם "**שר התורה**", אנחנו עלולים לחשוב שכינוי זה הודבק לו על ידי עיתונאים או פוליטיקאים או קופות הצדקה, אבל הדבר ברור שהקב"ה מכיין את הדברים מלמעלה, והרבה שהדביקו להם כינויים שאינם הולמים לא נתפסו הכינויים בציבור.

ומכל מקום ראה זה פלא, איך שממש נתקיים בו בטרם אצרך מבטן ידעתיך, חשוב וראה כי שמו "**שמריהו יוסף חיים קניבסקי**" עולה בגימטריא בדקדוק "**שר התורה**" [עה"כ].

*

רבינו עמל רבות בימי חייו להחדיר לימוד שביעית, ואף בשנה זו זכה לכך, ונסתלק בשנת השביעית בחודש השביעי בערב יום השביעי. ונסיים בדברי הרמב"ם בסוף הלכות שביעית, ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם, אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ד' לשרתו ולעובדו לדעה את ד', והלך ישר כמו שעשהו האלקים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים! ויהיה ד' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים, הרי דוד ע"ה אומר ד' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי.

וציטט רבינו בדרך אמונה מדברי הרד"ק על פסוק זה, ד' מנת חלקי שאין לי חלק אחר זולתו, כמו האנשים שחלקם ומנתם הכסף והזהב ותענוגי העולם, אתה תומיך גורלי אתה עזרתני שבחרתי זה החלק לעצמי, כמו שכתוב הבא ליטהר מסייעין בידו.

ויהי רצון שזוכה להתחזק ולהתעלות באשכבתיה דרבי, ויהיה הדבר שכרינו ולעילוי נשמתו של רבינו הגדול, שעד עתה אנחנו היינו נהנים ממנו, ועכשיו הוא צריך אותנו, וימליץ טוב בעדינו בזה ובבא, אמן.